מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

אין מתירין לו. לעולם אלא בפניו של מודר: **במדין לך.** מהו במדין לך אלא הכי קא"ל במדין נדרת לפני יתרו לך והתר בפני יתרו שאין מתירין לו לאדם אלא בפניו ויתרו הדירו למשה אלא לשוב מצרים מפני לוהן אנשים המבקשים להורגו ואמר (י) רבי תלמיד חכם מיפר לעצמו: **מרגנא היא.** שאינה מבוטלת ואינה דומה לחבר היא ממש שאכל לוהה כשהיא היה: **טוס מלטפר לדקיהו בנוסיה.** שהיה רוצה לגלות הדבר (כ) (שיהו) מבזין לוהו בני העולם: **איתגיל אשבועתיה.** נגאל על שבועתו: **מאי עבדיהו.** דשריהון ליה מ"ע לא אמריהון ליה לגדקיהו דלא מליתו למשרייה אלא בפניו: **מתני' אסן כנולד.** דדמו לעולד אבל הן ממש אינן עולה ופותחין בהן: **שאביה רע.** הולה גדרו (ג) ברעות אביה מכלל דאי לא הוה רשע היה עשה לוהה: **או שעשה תשובה.** דהייט עולד פותחין בה ואומר לו בשעת הרעה אילו היית יודע שאביה עושה תשובה כלום היית עדר והוא אומר לאו וה"נ מכלל וגמר: **גמ' מת נולד סוף.** דהוי עולד גמור ומאי קאמר אינו כעולד: **אמר רב סוגא נעשה כחולה גדרו בדבר.** ברשעת אביה דמשמע כל זמן שאביה בחיים, דודאי אם אמר שאינו עשה את פלונית שהם ודאי קאמרת, השתא דאמר שאביה רע לפי שהוא רשע אינו עשה את בתו ואבי פותחין לו לומר אילו היית יודע שמת: **ורבי יוחנן אמר.** לא הוי עולד כלל דבשעה שנגדר כבר מת (מ) ואבי פותחין לו לגלבר מת בשעה שגדר (ו) הוה ליה בטעות, והא דאמר במתני' "שהן כעולד"=דדמו לעולד פורתא:

מתיב

תניא *המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא *בפניו מנה"מ? אמר רב נחמן דכתיב °ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב *(מצרים) כי מתו כל האנשים: אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב °ויואל משה אין אלה אלא שבועה דכתיב °ויבא אתו באלה (ח) °וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים (חיים) מאי מרדותיה? אשכחיה צדקיהו לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנבא חיה א"ל אישתבע לי דלא מגלית עילוי ולא תיפוק מילתא אישתבע (ג) לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה, איתשיל אשבועתיה ואמר, שמע נבוכד נצר דקא מבזין ליה, שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו, אמר להון חזיתון מאי קא עביד צדקיהו לאו הכי (נ) יאישתבע בשמא דשמיא דלא מגלינא א"ל איתשלי אשבועתא [א"ל מתשלין אשבועתא]? אמרי ליה אין, אמר להו בפניו או אפילו שלא בפניו? אמרי ליה בפניו, אמר להון ואתון מאי עבדיתון מאי דמתמא לא אמריתון (ד) לצדקיהו? מיד °ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר רבי יצחק (ס) ששמטו כרים מתחתיהם: **מתני' רבי מאיר** אומר יש דברים שהן כנולד *ואינן כנולד *ואין חכמים מודים לו כיצד: אמר אונס (ו) שאני נושא את פלונית שאביה רע, אמרו לו מת או שעשה תשובה אונס לבית זה שאני נכנס שהכלב רע בתוכו או שהנחש בתוכו אמרו לו מת הכלב או שנהרג הנחש הרי הן כנולד (ו) (ואינו) כנולד, *ואין חכמים מודים לו: **גמ'** קונס שאני (נכנס לבית זה שהכלב) וכו', מת, נולד הוא א"ר הונא נעשה כחולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר (מ) *כבר מת, וכבר עשה תשובה (מ) קאמרי ליה מתיב

[ג"ל וחכמים מודים לו]

[עי' הוס' כתובות סג. ד"ה תדעתא]

לגדקיהו ואי אפילו בדיעבד אינו מותר היכי הוי שרי ליה לגדקיהו לגלוי מילתא משמע דיעבד שרי וכ"ת אכתי קשיא דנהי דיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור והיכי שרו ליה סנהדרין לגדקיהו איכא למימר דלדבר מלוה מתירין ולדקיהו הוה מלטער ביותר כשלא היה יכול לגלות ומתבטל ע"י כך ממלאכת שמים וגם מלוה המלך שמלוה עליהם להתירו מלוה היא עליהם לקיים וכך תרצו בתוספות ומ"מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני ליה לגדקיהו מאי דשרו ליה וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחרים אמרו שאין אלו ראיות דלעולם אפילו דיעבד אינו מותר שהרי הכתוב לוות בגדקיהו ומעגישו בדבר כדכתיב וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים וכן כתב הרא"ד ז"ל ולא ראיה מה עלתה בו ובסנהדרין והיא דגיטין נמי אלו ראיה היא דגדר אלמנה מכיון שנדרה ליתומים מה תועלת יש לתיתוקות באיסור פירותיה ועוד דהכי קאמרינן דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה והתשוב להיות מותרת ויתבאר הדבר במסכת גיטין בס"ד: **מתני'** יש דברים שהן כנולד ואינן כנולד: לפי שהוא כחולה גדרו בדבר דכיון דאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי: **גמ'** נעשה כחולה גדרו בדבר. כדפרישית ומש"ה שרי אפי' בלא שאלת חכם והכי איתא בירושלמי דאמרינן התם מפני שהוא כחולה גדרו בדבר באומר קונס שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא לובש שחורים לבש לבנים מותר רבי זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך שאלה לחכם: **ר' יוחנן** אומר **כבר מת.** כלומר שמת קודם גדרו והוה ליה גדר טעות, ול"ע לרבי יוחנן היכי קתני יש דברים שהן כנולד דכיון דכבר מת לא דמי לנולד כלל:

תגא

בתולה גדרו בדבר. פירוש בתה שהוא רע והוי כמתפרש דלקמן שאביה קיים: **רבי יוחנן אומר וכבר מת.** והוי גדר בטעות ומותר בלא הפרה והכי קאמר ר"מ יש דברים שדומה לנולד דדומה כאילו מת אחר הגדר דאיכא דאיכא למיפני ואפ"ה לא מייתינן **ותכמים אומרין** דמייתינן דלמא מיתלף בתת אחר הגדר וכן גזרינן כעשה תשובה אמו היכא דלא עשה:

*) מולי ל"ל ומתפרש כעמתא

בשלמא

תוספות

דתנן המודר הנאה מחבירו. שגדל בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין אלא בפניו לכאורה משמע דלפניו הייט דבפני מדעתו וקשה דהכא לא שייך שהרי גדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ואין שום קבלת שיעבוד דעתו להתיר גדרו לכ"ל דבפניו אינו אלא מפני החשד ואפילו בפ"ל כיון שיהיה בפניו וכן משמע במדין לך והתיר גדרך אפילו בפ"ל דיתנו ואתי סוגיא דהכא כמעמת דמפני החשד ובירושל' מפרש שני טעמים אחד מפני החשד שלא יחשדו שטובר על גדרו ולא נשלחו מעם מ"ל דעתו כדפרישית ועוד מפרש טעם אחר מפני טובה שלא רוצים שיתבייש בפניו *) ומשמעתי כמעמת דמפני החשד ולא כפר"ת דבגין שמתפרש בדבר שעשה לו טובה על ידי הגדר דהכא במודר הנאה מייבי ולא קא מ"ל המתיר מחבירו: **אמרו לו בפניו.** ול"ת מה בדעתו של לגדקיהו מה היתה מועלת לו ההתרה שלא בפניו וסוגדרין למה התירו לגדקיהו הי' מלטער ביותר על שלא היה מנגלה הטובה והיה מתבטל ממלאכת שמים והכי כתו לדבר מלוה **ותכמים** דמלוה על החכמים לעשות לנון המלך ולדבר מלוה מתירין כדפרישית:

נוסא

המודר הנאה מחבירו בפניו

נוסא

מאיזה בדקיהו נשקר לנבוכדנצר שלא יגלה שאכל ארנבת חיה ופלק ואשל אז לבודתו שלא בפני נבוכדנצר

נוסא/מהגה

△ דוגאות של דברים שלוה דומה לנולד ואין נולד ואין בואת בוחרין בהם ובחכ' חזקים

[ג"ל וחכמים מודים לו]

[עי' הוס' כתובות סג. ד"ה תדעתא]

פי' הרא"ש

המודר הנאה מחבירו. פי' ה"ל מלוגרג מתי"ן שמדר לדעת מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין מבין לאדם אלא בפניו דהייט מדעתו דכיון דלדעתו גדל אין להתיר אלא מדעתו מיהו אם התירו שלא בפניו היא הנה כדאיתן בגדקיהו שהיה לדיק גמור והתיר גדרו שלא בפני נבוכדנצר ואסור לאכם לאכילו והם הולכו לעשות מפני אימת המלך ולוגעת דהמודר הנאה לא מתמעם שמדר הנאה מתמו בפניו ולריך שיתירו לו לכתחלה בפניו ומפרש מעמת בירושלמי מפני החשד ומפני הטובה דכיון דחבריו יודע שגדר הימנו אם לא יבא כמו כן בהתרה יחשדו שמתגאל בגדרו וגם לריך שיתבייש בפניו בהתרה ובשהוא בפניו מתירו בכל כחו וא"ל דמעמו' יש דברים שהם כנולד.

הגהות הב"ח

(ה) נמ' אמו בחלה וכתיב וגם כמלך: (ג) שם אישתבע ליה לסוף: (ג) שם אישתבע בשמא דשמיא דלא מגליה א"ל איתשלי אשבועתא אמר לאו מתשלין על שבועתא אמרי ליה: (ד) שם אמריתון ליה לגדקיהו: (ה) שם אמר ר' יצחק מלמד שששמטו: (ו) שם אמר קונס שאני כ"ל וכן לקמן: (ז) שם ואתון כנולד: (ח) שם ואתון אמר וכבר מת: (ט) שם קאמרינן ליה: (י) רש"י ד"ה במדין לך וכו' ואמר רבן גמליאל תלמיד חכם אינו מתיר לעצמו. ל"ב עי' לקמן דף פא ע"ב: (כ) ד"ה כוס מלטער וכו' סדבר כדי שיהיו מזגין: (ל) ד"ה שאביה רע תולה גדרו ברשעות אביה: (מ) ד"ה ור' יוחנן וכו' ואבי פותחין לו דכיון דכבר מת בשעה שנגדר הוה ליה בטעות:

גליון הש"ס

בר"ן ד"ה הניח וכו' דיהיב טעמא. עי' לעיל דף ז ע"ב בר"ן ד"ה הדוכו בפניו: